

İLERİ TARİHLİ “ÇEK”TE REESKONT UYGULAMASI

İbrahim ERCAN^(*)

1 - GİRİŞ

Ticaret Hukukumuzda çek, keşidecinin mevduatının bulunduğu bankaya, bu mevduattan belirli bir meblağı kendisinin öngördüğü kişilere ödemesi için vermiş olduğu yetkiyi ortaya koyan bir kam-biyo senedidir. Çek bir ödeme aracı olup, diğer kam-biyo senetlerinin aksine bir kredi fonksiyonuna sahip değildir.

Çek hukuki niteliği bakımından poliçe gibi bir havaledir. Havalenin yazılı yapılması, belli biçimsel koşulları taşıması, kayıtsız, koşulsuz olması gerekmektedir. Çifte yetki veren bu hukuksal işlemde banka ile çek keşide eden arasında bir anlaşmanın olması da gerekmektedir. Bu anlaşma gereği banka, keşideci tarafından keşide edilen çeklerin bankaya ibrazı halinde bedeli ödemektedir.¹

Çek “emre yazılı senet”tir. Yasa doğuştan çekleri emre yazılı senetler grubunda ele almaktadır. Ancak, çekle olumsuz emre kaydı yazarak çeki nama yazılı hale getirmek mümkündür. Poliçe ve bonodan farklı olarak çek, hamiline de düzenlenebilir. Yani, lehdarın adını yazmak çeklerde zorunlu değildir. Lehdar ismi yazılmayan çekler geçersiz sayılmayıp hamiline yazılmış çek olarak kabul edilirler.²

Bilindiği üzere, Çekin üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ödenmek için muhatap bankaya ibrazının geçersiz olacağı kuralı ilk olarak 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunla³, 28.02.2009 tarihinden 31.12.2009 tarihine kadar uygulanmak üzere getirilmiş, söz konusu süre 5941 sayılı Çek Kanunu⁴ ile 31.12.2011 tarihine kadar, daha sonra 6273 sayılı Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla⁵ da 31.12.2017 tarihine kadar uzatılmıştır.

^(*) Vergi Müfettişi

¹ İbrahim ERCAN, Çekte Vade ve Reeskont Uygulaması, www.bilgilidenetim.com

² Halil CAN, Semih GÜNER, Kıymetli Evrak Hukuku, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1999

³ 3.4.1985 tarih ve 18714 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁴ 20.12.2009 tarih ve 27438 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁵ 3.12.2012 tarih ve 28193M sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu yazımızda, çekte vade ve reeskont uygulaması, Vergi usul Kanunu ve Gelir İdaresi Başkanlığı'nca yayınlanmış olan 30.4.2013 tarih ve "VUK-64/2013-9/Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması-2" sayılı, Vergi Usul Kanunu 64 No.lu Sirküleri kapsamında anlatılmaya çalışılacaktır.

2- ÇEKİN UNSURLARI

Çek, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun⁶ 780 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Bir kambiyo senedinin çek hükmünde olabilmesi için aşağıda belirtilen unsurları taşıması gerekmektedir.

a) Senet metninde "çek" kelimesini ve eğer senet Türkçe'den başka bir dille yazılmış ise o dilde "çek" karşılığı olarak kullanılan kelimeyi,

b) Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havaleyi,

c) Ödeyecek kişinin, "muhatapın" ticaret unvanını,

d) Ödeme yerini,

e) Düzenlenme tarihini ve yerini,

f) Düzenleyenin imzasını,

Yukarıda belirtilen hususlardan herhangi birini ihtiva etmeyen bir çek Kanunun 781'inci maddesinde sayılan haller dışında, çek sayılmayacaktır.

2.1- Çekte Bulunması Zorunlu Unsurlar

- Çek kelimesi,

TTK'na göre bir senedin çek olarak kabul edilebilmesi için içeriğinde "çek" kelimesinin bulunması gerekir. Şayet çek Türkçe'den başka bir dille yazılmış ise o dilde "Çek" karşılığı olarak kullanılan kelimenin bulunması zorunludur.

- Kayıtsız ve şartsız belli bir bedelin ödenmesi için havalesi;

Çekin belirli bir bedelin kayıtsız koşulsuz havalesini içermesi gerekir. Bu nedenle, çekte "ödeyiniz" veya benzer bir kelimenin yer alarak havale işlemini göstermesi gerekir.

- Ödeyecek kimsenin "muhatapın" ad ve soyadı;

TTK'nun 782'inci maddesine göre, Türkiye'de ödenecek çeklerde muhatap olarak yalnızca banka gösterilebilir. Burada kastedilen banka ise, mevduat kabul eden bankalar ile özel finans kurumlarıdır. Çek karnesi vermeye yalnızca söz konusu kurumlar yetkilidir.

- Keşide günü;

Keşide günü çekin düzenlendiği tarih olarak kabul edilmektedir. Çek keşide gününde ödenmek üzere muhataba ibraz edilir. Çekte keşide tarihi belirtilmemesi durumunda çek hükmünü kaybeder, adi bir havale hükmünde olur. Çekin keşide tarihi düzenlendiği tarihten sonra da olabilir. "İleri tarihli çek" olarak kabul edilen bu nitelikteki çekler, ödemeye belli bir vade kazandırmaktadır. Ancak, TTK'nun 795'inci maddesinde, "*Çek, görüldüğünde ödenir. Buna aykırı her hangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir. Düzenlenme günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan bir çek ibraz günü ödenir.*" hükmüne yer verilerek çekte vade olamayacağı, keşide tarihi düzenlenme tarihinden sonra da olsa, çekin ibraz edildiğinde ödenmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir.

- Keşidecin imzası;

İmza el yazısı ile atılmalı ve çekte yer alan metni tamamen kapsamalıdır.

⁶ 14.2.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

2.2- Çekte Bulunması Alternatif Zorunlu Unsurlar**- Keşide yeri;**

Çekte keşide yeri belirtilmiş olmalıdır. Ancak, çekte keşide yeri bulunmasa da, keşidecinin ad ve soyadı yanında gösterilen yer, çekte yeri sayılır.

- Ödeme yeri;

Çekte ödeme yerinin belirtilmesi de zorunludur. Ancak, ödeme yeri çekte ayrıca gösterilmemişse, muhatabın ad ve soyadı yanında gösterilen yer, ödeme yeri sayılır. Muhatabın ad ve soyadı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde çek, ilk gösterilen yerde ödenir. Şayet, bunlardan herhangi birine yer verilmemişse, çek muhatabın iş merkezinin bulunduğu yerde ödenir.

3- İLERİ TARİHLİ ÇEKTE REESKONT UYGULAMASI**3.1- İleri Tarihli Çeklere İlişkin Düzenlemeler**

Yazımızın giriş bölümünde de kısaca değindiğimiz üzere, 5838 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un⁷ 18. maddesiyle, 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun'a Geçici 2. madde ile ilk olarak "31.12.2009 tarihine kadar, üzerinde yazılı keşide tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir." hükmü eklemiştir. Bununla birlikte, 5941 sayılı Çek Kanunu ile 3167 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış, Kanunun geçici 1'inci maddesinin beşinci fıkrası ile de "31.12.2011 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir." hükmü getirilmiştir. Ayrıca, 6273 sayılı Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 6'ncı maddesiyle 5941 sayılı Kanuna Geçici 3'üncü madde eklenerek, çekin 31.12.2017 tarihine kadar üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersiz sayılmıştır.

Çek bir ödeme aracıdır ve görüldüğünde ödenmesi gerekir. Dolayısıyla, keşide tarihi düzenlenme tarihinden sonra olan bir çekin bankaya ibrazı anında ödenmesi gerekmektedir. Ancak, yapılan bu düzenlemelerle, belirtilen tarihler ve son olarak da 31.12.2017 tarihine kadar keşide tarihi düzenlenme tarihinden sonra olan çeklerde, düzenlenme tarihi ile keşide tarihi arasındaki süre yasal bir vade hükmü kazanmıştır.

Bununla birlikte, 5941 sayılı Kanunun,

3/8'inci maddesinde "Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin karşılığının Türk Ticaret Kanununun 707 nci maddesi uyarınca kısmen veya tamamen ödenmemiş olması hâlinde, bu çekle ilgili olarak hukukî takip yapılamaz. İleri düzenleme tarihli çekle ilgili olarak hukukî takip yapılabilmesi için, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tâbi tutulması şarttır." hükmü,

5/1'inci maddesinde "Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılması hâlinde, altı ay içinde hamilin talepte bulunması üzerine, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi hakkında, çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer ya da çek hesabı sahibinin yahut talepte bulunanın yerleşim yeri Cumhuriyet savcısı tarafından, her bir çekle ilgili olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilir..." hükmü,

⁷ 28.2.2009 tarih ve 27155M sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

6/1'inci maddesinde ise *"Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödenmesi hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılır..."* hükmü yer almaktadır.

Yukarıda yer alan 5941 sayılı Kanunun 3, 5 ve 6'ncı maddelerine göre; ileri tarihli düzenlenen bir çekin, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilmesi halinde çekin karşılığının 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 795'inci maddesi uyarınca kısmen veya tamamen ödenmemiş olması halinde, bu çekle ilgili olarak hukuki takip yapılamayacak; 6273 sayılı Kanunla getirilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, çekin, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibraz edilmesi, karşılığın bulunmaması ve karşılıksızdır işleminin yapılması halinde verilebilecek; çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılması için karşılıksız kalan çek bedelinin ödenmesinde kanuni faizin çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işletilebilecektir.

Ayrıca, 5941 sayılı Kanun'un "Amaç ve Kapsam" başlıklı 1'inci maddesinin ikinci fıkrasında *"Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde genel hükümler uygulanır."* hükmüne yer verilmiştir. Böylece, bu Kanunun 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre özel bir kanun olduğu anlaşılmakta ve bu nedenle de düzenleme tarihinden önce ibraz yasağı ve hukuki takip yapılamama hususlarında 5941 sayılı Kanunun uygulanması lüzumu ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda yer verilen hükümler birlikte değerlendirildiğinde, çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre ibraz edilmesinin sağlanmasının ve dolayısıyla, çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ibrazın engellenmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, 5941 sayılı Kanun'un geçici 3'üncü maddesinde yer alan, çekin 31.12.2017 tarihine kadar üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ödenmek için muhatap bankaya ibrazının geçersiz sayılması kuralı da, çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ibrazını imkansız kılmaktadır.

3.2- İleri Tarihli Çeke Reeskont Uygulamasına İlişkin VUK/64 No.lu Sirkülerde Yapılan Değerlendirme

Vergi Usul Kanunu 64 No.lu Sirkülerin "Değerlendirme" başlıklı bölümünde; 213 sayılı VUK'un 3'üncü maddesinin (B) fıkrasında, vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin esas alınacağı hükmüne yer verildiği, ve bu hükme göre vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin işlemlerin gerçek mahiyetinin esas alınmakta olduğu, diğer bir ifade ile vergi uygulamalarında olayın görünen yönünün değil gerçek biçiminin esas alınarak buna göre işlem yapıldığı belirtilerek;

5941 sayılı Kanun'un geçici hükümlerine göre çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ödenmek için bankaya ibrazının 31.12.2017 tarihine kadar geçersiz olması; ayrıca ana maddelere göre çekle ilgili hukuki takip yapılabilmesinin ve karşılıksız çıkan çekle ilgili müeyyide tatbik edilmesinin çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içerisinde ibraz edilmesine bağlı olması ve karşılıksız çıkan çekin bedelinin ödenmek istenmesi halinde kanuni faizin, üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işlemesi hususları dikkate alındığında, gerçek mahiyeti itibarıyla çeklerin vergi uygulamaları bakımından vadeli olma hususiyetini kazandığının söyleneceğinin mümkün olacağı belirtilmiştir.

İleri tarihli çeklere ilişkin 64 No.lu Sirkülerde yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, ileri tarihli çeklerde, 31.12.2017 tarihine kadar, düzenlenme tarihi ile keşide tarihi arasındaki sürenin yasal bir vade hükmü kazandığı kabul edilmektedir.

Bununla birlikte, 64 No.lu Sirkülerde, 213 sayılı VUK'un 281'inci maddesinde, *"Alacaklar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit alacaklar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır.*

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar değerlendirme gününün kıymetine irca olunabilir. Bu takdirde, senette faiz nispeti açıklanmış ise bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi uygulanır.

Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri alacaklarını ya Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddi ile değerlendirme günü kıymetine irca ederler." hükmünün yer aldığı,

Yine adı geçen Kanunun 285'inci maddesinde, *"Borçlar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit borçlar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır.*

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı borçlar değerlendirme günü kıymetine irca olunabilir. Bu takdirde senette faiz nispeti açıklanmışsa bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddinde bir faiz uygulanır.

Banka ve bankerler ile sigorta şirketleri borçlarını, Cumhuriyet Merkez Bankasına resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddiyle, değerlendirme günü kıymetine irca ederler.

Alacak senetlerini değerlendirme gününün kıymetine irca eden mükellefler, borç senetlerini de aynı şekilde işleme tabi tutmak zorundadırlar." hükmünün yer aldığı belirtilerek,

Bir ödeme aracı olarak kullanılmakla beraber yukarıda yer verilen yasal düzenlemeler çerçevesinde vergi uygulamaları bakımından çekin vadeli olabileceği ve değerlendirme gününde vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar için uygulanması öngörülen 213 sayılı VUK'da yer alan reeskont uygulamasından yararlanılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir.

Buna göre, mükellefler değerlendirme gününde, aktiflerinde yer alan ileri tarihli çeklerden henüz keşide tarihi gelmemiş olanlara ilişkin, 213 sayılı VUK'un reeskont hükümleri doğrultusunda, reeskont uygulaması yapabileceklerdir. Çekte faiz oranı öngörülemeyeceğinden, T.C. Merkez Bankasının resmi iskonto haddi reeskont uygulamasında esas alınacak faiz oranı olacaktır.

4- SONUÇ

5941 sayılı Kanun'un geçici hükümleriyle, çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ödenmek için bankaya ibrazı 31.12.2017 tarihine kadar geçersiz sayılmıştır. Dolayısıyla, ileri tarihli çeklerde, 31.12.2017 tarihine kadar, düzenlenme tarihi ile keşide tarihi arasındaki süre yasal bir vade hükmü kazanmış olmaktadır.

Bu doğrultuda, VUK 64 No.lu Sirkülerde yapılan açıklamalara göre, vergi uygulamaları bakımından ileri tarihli çeklerden değerlendirme gününde vadesi gelmemiş olanlar, 213 sayılı VUK'un reeskont hükümleri doğrultusunda, reeskont uygulamasına tabi tutulabilecektir. Çekte faiz oranı öngörülemeyeceğinden, T.C. Merkez Bankasının resmi iskonto haddi reeskont uygulamasında esas alınacak faiz oranı olacaktır.